

В. А. ТАШМАТОВ,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗУПИНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

В даній статті буде розглянуто питання застосування такого превентивного поліцейського заходу, як зупинення поліцією транспортного засобу, а також детально освітлені підстави для цього поліцейського заходу та порядок його проведення.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, водій, дорожньо-транспортна пригода, злочин, зупинка, учасник дорожнього руху.

Актуальність дослідження. Захист прав і свобод особи можна визначити як одну з найважливіших функцій держави. Конституцією України встановлено, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Саме Законом України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція для виконання своїх функцій має право застосовувати поліцейські заходи, тобто дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Обмеження прав і свобод людини, в тому числі під час застосування поліцією такого превентивного поліцейського заходу, як зупинення транспортного засобу, допускаються виключно на підставі законів України.

Мета даної статті – розглянути порядок здійснення такого превентивного поліцейського заходу, як зупинення поліцією транспортного засобу.

Поліція може застосовувати такі превентивні заходи:

- 1) перевірка документів особи;
- 2) опитування особи;

- 3) поверхнева перевірка і огляд;
- 4) зупинення транспортного засобу;
- 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території;
- 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ;
- 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото - і кінозйомки, відеозапису, засобів фото - і кінозйомки, відеозапису;
- 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- 11) поліцейське піклування.

Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи.

У ході розгляду даної статті необхідно визначитися з деякими термінами, які будуть використовуватися.

Адміністративне правопорушення (проступок) - протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Водій – особа, яка керує транспортним засобом і має посвідчення водія (посвідчення тракториста-машиніста, тимчасовий дозвіл на право керування транспортним засобом, тимчасовий талон на право керування транспортним засобом) відповідної категорії. Водієм також є особа, що навчає керуванню транспортним засобом, перебуваючи безпосередньо у транспортному засобі.

Дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху транспортного засобу, внаслідок якої загинули або поранені люди чи завдані матеріальні збитки.

Злочин – передбачений кримінальним законом суспільне небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча й формально і містить ознаки будь-якого діяння, і передбаченого Кримінальним кодексом України, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Зупинка – це припинення руху транспортного засобу.

Транспортний засіб – це пристрій, призначений для перевезення людей і(або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів.

Учасник дорожнього руху – особа, яка бере безпосередньо участь у процесі руху на дорозі як пішохід, водій, пасажир, погонич тварин.

Поліцейський може зупиняти транспортні засоби у разі:

1. Якщо водій порушив вимоги Правил дорожнього руху України (далі ПДР), затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 1306 від 10 жовтня 2001 року.
2. Якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу, тобто у разі коли поліцейським особисто, чи при застосуванні засобів фото-відеофіксації правопорушень, було виявлено такі технічні несправності:

- 1) є не передбачені конструкцією відчутні взаємні переміщення деталей і вузлів рульового курування або переміщення їх відносно кузова (шасі, рами, кабіни) транспортного засобу;
- 2) зіпсований або відсутній рульовий демпфер на мотоциклах;
- 3) кількість, тип, колір, розміщення і режим роботи зовнішніх світових приладів не відповідають вимогам конструкції транспортного засобу;
- 4) порушено регулювання фар;
- 5) не горить лампа лівої фари в режимі ближнього світла;
- 6) на світлових приладах немає розсіювачів або використовуються розсіювачі і лампи, що не відповідають типу даного світового приладу;
- 7) на розсіювачах світових приладів нанесено тонування або покриття, що зменшує їх прозорість чи світло пропускання;
- 8) не працюють склоочисники вітрового скла;
- 9) не працюють передбачені конструкцією транспортного засобу склообмивачі вітрового скла;
- 10) шини мають місцеві пошкодження (порізи, розриви тощо), що оголюють корд, а також розшарування каркаса, відшарування протектора і боковини;
- 11) шини за розміром не відповідають моделі транспортного засобу;
- 12) на одну вісь транспортного засобу встановлено шини ошиповані і неошиповані, морозостійкі і неморозостійкі, шини різних розмірів чи конструкцій, а також шини різних моделей з різними малюнками протектора для легкових автомобілів, різними типами малюнків протектора – для вантажних автомобілів;
- 13) відсутній болт (гайка) кріплення або є тріщини диска і ободів коліс;
- 14) негерметична паливна система;
- 15) порушено герметичність гідравлічного гальмового приводу;
- 16) немає передбачених конструкцією транспортного засобу стекол, дзеркал заднього виду;
- 17) встановлено на скло додаткові предмети або нанесено покриття, які обмежують оглядовість з місця водія, і погіршують його прозорість;
- 18) не працюють передбачені конструкцією замки дверей кузова або кабіни, запори бортів вантажної платформи, запори горловин цистерн і паливних баків, аварійні виходи;
- 19) зіпсовано тягово-щіпний або опорно-щіпний пристрій тягача і причіпної ланки у складі автопоїзда, а також передбачені їхньою конструкцією страхувальні троси (ланцюги);
- 20) відсутній передбачений конструкцією бампер або задній захисний пристрій, грязезахисні фартухи і брызговики;
- 21) відсутні проблискові маячки оранжевого кольору на великогазових та великогабаритних транспортних засобах;
- 22) відсутні підголовники в транспортних засобах, де це передбачено конструкцією;
- 23) на мотоциклі немає передбачених конструкцією дуг безпеки;
- 24) на мотоциклах і мопедах немає передбачених конструкцією підніжок, на сиділі – поперечних рукояток для пасажирів;

25) відсутні або несправні фари і задні габаритні ліхтарі транспортного засобу, що перевозить великоваговий чи небезпечний вантаж, а також пробліскові маячки, світоповертальні елементи, розпізнавальні знаки (автопоїзд, діти, довгомірний транспортний засіб, інформаційна табличка небезпечного вантажу, знак безпеки, колона, негабаритний вантаж, обмеження максимальної швидкості, розпізнавальний знак транспортного засобу, таксі, учбовий транспортний засіб, шипи, щитки або прапорці для позначення гнучкого зчеплення під час буксирування).

3. Якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до:

- 1) вчинення дорожньо-транспортної пригоди;
- 2) вчинення передбаченого статтями особливої частини Кримінального кодексу України кримінального правопорушення;
- 3) вчинення передбаченого статтями 44 – 212-21 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУАП) адміністративного правопорушення;
- 4) якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;

4. Якщо транспортний засіб перебуває в розшуку.

Поліцейський отримує інформацію про знаходження транспортного засобу у розшуку:

- 1) з інформації, отриманій по засобам зв'язку від оперативного чергового або від безпосереднього керівництва;
- 2) з інформації (в тому числі і письмовій), отриманій під час інструктажу перед заступанням на службу.

Такі інформація (орієнтування) може містити данні про знаходження транспортного засобу у розшуку на підставах:

- 1) рішення слідчого, суду по кримінальному провадженню;
- 2) у разі причетності транспортного засобу до скоєння дорожньо-транспортної пригоди або злочину та який залишив місце скоєння;
- 3) на підстави рішення суду по цивільно-правовому провадженню.

5. Якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути.

Поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень. Для опитування поліцейський може запросити особу до поліцейського приміщення. Надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації. Проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога. Перед проведенням опитування особи поліцейський роз'яснює їй підстави та мету застосування поліцейського заходу, якщо це не перешкодить виконанню поліцією повноважень, покладених на неї.

6. Якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до:

- 1) надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським.

Водій, крім водіїв транспортних засобів дипломатичних та інших представництв іноземних держав, міжнародних організацій, оперативних і спеціальних транспортних

засобів, повинен надавати транспортний засіб поліцейським та медичним працівникам для доставки до найближчого лікувального закладу осіб, які потребують негайної медичної допомоги, а також поліцейським для виконання непередбачених і невідкладних службових обов'язків, пов'язаних із переслідуванням осіб, що вчинили кримінальне чи адміністративне правопорушення, доставки їх у службове приміщення поліції, та для транспортування пошкоджених транспортних засобів. Для транспортування пошкоджених транспортних засобів залучаються лише вантажні автомобілі. Особа, яка скористалася транспортним засобом, повинна видати довідку із зазначенням пройденої відстані, тривалості поїздки, свого призу віща, посади, номера посвідчення, повного найменування свого підрозділу чи організації;

2) залучення як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення.

Наявність свідків при оформленні деяких матеріалів про адміністративні правопорушення взагалі є обов'язковою. Як приклад, наявність свідків обов'язкова при складанні протоколів про адміністративні правопорушення за частиною 3 статті 123 КУАП - порушення правил руху через залізничний переїзд, вчинене під час надання послуг з перевезення пасажирів та частиною 1 статті 130 КУАП - відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції;

3) залучення як свідка (понятого) під час оформлення матеріалів дорожньо-транспортних пригод.

7. Якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху.

Такі обмеження чи заборони можуть вводитися у разі:

- 1) проведення ремонтних робіт на дорозі;
- 2) проведення спортивних, культурних, релігійних та інших масових заходів;
- 3) введення режиму військового чи надзвичайного стану;
- 4) техногенних аварій чи катастроф;
- 5) надзвичайних подій природного характеру;
- 6) оформлення матеріалів про дорожньо-транспортну пригоду.

8. Якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху.

Водій перед початком руху зобов'язаний перевірити надійність розташування та кріплення вантажу, а під час руху – контролювати це, щоб запобігти його падінню, волочінню, травмуванню супроводжуючих осіб чи створенню перешкод для руху.

Перевезення вантажу дозволяється за умови, що він:

- 1) не наражає на небезпеку учасників дорожнього руху;
- 2) не порушує стійкості транспортного засобу і не утруднює керування ним;
- 3) не обмежує водієві оглядовості;
- 4) не закриває зовнішніх світлових приладів, світоповертачів, номерних і розпізнавальних знаків, а також не перешкоджає сприйманню сигналів, що подаються рукою;
- 5) не створює шуму, не піднімає пилу та не забруднює проїзну частину і навколишнє середовище.

9. Порухення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв.

Спеціальні світові (проблискові маячки синього, червоного, зеленого кольору) та звукові пристрої встановлюються виключно на транспортних засобах - Національної поліції, Національної гвардії України, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Швидкої медичної допомоги, Військової інспекції безпеки дорожнього руху Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Аварійної газової служби, Служби інкасації, Служби безпеки України.

Крім зазначених вище проблискових маячків, на деяких транспортних засобах встановлюються проблискові маячки оранжевого кольору. Такі проблискові маячки встановлюються на транспортних засобах, що здійснюють організовану перевозку дітей, великогабаритних чи великовагових транспортних засобах, механічних транспортних засобах дорожньо-експлуатаційної служби.

Після розгляду підстав для зупинення транспортних засобів поліцією необхідно розглянути порядок його виконання.

Розділом 9 ПДР передбачено порядок зупинки поліцейським транспортного засобу.

Вимога про зупинку транспортного засобу подається поліцейським:

1. Жезлом або рукою, що вказує на транспортний засіб;
2. За допомогою увімкненого проблискового маячка синього і червоного або червоного кольору та(або) спеціального звукового сигналу;
3. За допомогою гучномовного пристрою;
4. За допомогою спеціального табло, на якому зазначається вимога про зупинку транспортного засобу.

Для перевертання уваги учасників дорожнього руху використовується сигнал, поданий свистком.

Водій повинен зупинити транспортний засіб у місці, на яке йому буде вказано, з дотриманням правил зупинки.

Поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у цій статті.

У разі невиконання вимог поліцейського про зупинку транспортного засобу відносно водіїв передбачена адміністративна відповідальність за статтею 122-2 КУАП.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Конституція України від 28.06.1996 року – Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 22 лютого 2017)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 04.12.1984 року - Електронний ресурс <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/80731-10> (дата звернення 22 лютого 2017)
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року - Електронний ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/2341-14> (дата звернення 22 лютого 2017)
4. Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 року - Електронний ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (дата звернення 22 лютого 2017)

5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.1915 року - Електронний ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 22 лютого 2017)
6. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року - Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-015> (дата звернення 22 лютого 2017)
7. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 року - Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-004> (дата звернення 22 лютого 2017)
8. Конвенція про дорожній рух від 08.11.1968 року - Електронний ресурс <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-041> (дата звернення 22 лютого 2017)
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року - Електронний ресурс <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995-043> (дата звернення 22 лютого 2017)
10. Правила дорожнього руху України від 10.10.2001 року - Електронний ресурс <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF> (дата звернення 22 лютого 2017)

Надійшла до редколегії 16.03.2017

ТАШМАТОВ В. А. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ОСТАНОВКИ ТРАНСПОРТНОГО СРЕДСТВА ПОЛИЦИЕЙ УКРАИНЫ

В данной статье будут рассмотрены правовые основы такого превентивного полицейского мероприятия, как остановка полицией транспортного средства, а также детально освещены основания для этого полицейского мероприятия и порядок его проведения.

Ключевые слова: административное правонарушение, водитель, дорожно-транспортное происшествие, преступление, остановка, участник дорожного движения.

TASHMATOV V.A. THE LEGAL BASIS FOR THE VEHICLE STOP BY THE POLICE OF UKRAINE

In this article the question of legal basis of preventive police measure such as the stop of the police vehicle will be discussed; the causes for this police action and the procedure of its holding are described in details.

Keywords: administrative violation, driver, traffic accident, crime, stop, road traffic participant.